

CS

CS

CS

EVROPSKÁ KOMISE

V Bruselu dne 1.3.2010
KOM(2010)66 v konečném znění

ZELENÁ KNIHA

**Ochrana lesů a související informace v EU –
příprava lesů na změnu klimatu**

SEK(2010)163 final

ZELENÁ KNIHA

Ochrana lesů a související informace v EU – příprava lesů na změnu klimatu

1. ÚVOD

Cílem této zelené knihy je zahájit diskusi o možnostech, jaké má Evropská unie (EU) v přístupu k ochraně lesů a informacím v této oblasti v rámci akčního plánu EU pro lesnictví, jak bylo Komisí oznámeno v bílé knize nazvané „Přizpůsobení se změně klimatu: směřování k evropskému akčnímu rámci“¹. Rada ve svých závěrech k uvedené bílé knize ze dne 25. června 2009 zdůraznila, že změna klimatu měla a nadále bude mít dopad také na lesy. Vzhledem k tomu, že tyto dopady budou mít sociálně-ekonomické a ekologické důsledky, je vhodné učinit přípravy již nyní, aby lesy v EU mohly plnit všechny své funkce i za měnících se klimatických podmínek.

Ochrana lesů v EU by proto měla zajistit, aby lesy i v budoucnu nadále plnily všechny své produktivní, sociálně-ekonomické a ekologické funkce.

Hlavní odpovědnost za lesnickou politiku nesou v souladu se zásadou subsidiarity členské státy². Úloha EU je v této oblasti omezená a jejím cílem je především posílit vnitrostátní lesnické politiky a programy zejména tím, že:

- monitoruje stav lesů v EU a případně o něm podává zprávy,
- vydává prognózy o globálních vývojových trendech, upozorňuje členské státy na nové problémy a
- navrhuje a případně koordinuje či podporuje možnosti pro včasná opatření na úrovni EU.
- Diskuse zahájená touto zelenou knihou by se proto měla zaměřit na otázku, jak změna klimatu mění podmínky lesního hospodářství a ochrany lesů v Evropě a kam by měla směřovat politika EU, aby přispěla k iniciativám členských států v oblasti lesnictví. Jaké problémy nás čekají v budoucnu? Jak může EU přispět k jejich řešení? Jaké další informace o dané problematice potřebujeme?

Ochrana lesů a udržitelné lesní hospodářství získaly celosvětový význam od chvíle, kdy byly na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v roce 1992 přijaty „zásady ochrany lesů z Ria“³. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) uznává význam lesů pro globální rovnováhu emisí skleníkových plynů (GHG) a Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD)⁴ se v rámci rozšířeného pracovního programu zabývá otázkou biologické rozmanitosti. Rovněž Úmluva OSN o boji proti

¹ KOM(2009) 147.

² Článek 5 Smlouvy o EU.

³ Zpráva UNCED (Rio de Janeiro, 1992), příloha III, 2b.

⁴ <http://www.cbd.int/forest/pow.shtml>

desertifikaci (UNCCD) uznává význam lesů pro dosažení cílů stanovených v rámci této úmluvy.

V mezinárodním měřítku přispívá EU k lepší ochraně lesů svým akčním plánem pro prosazování práva, správu a obchod v oblasti lesnictví⁵ a iniciativou ke snížení emisí z odlesňování a znehodnocování lesů⁶, které tvoří součást diskusí v rámci UNFCCC o období po roce 2012.

Na celoevropské úrovni bylo udržitelné lesní hospodářství na ministerské konferenci o ochraně lesů v Evropě (MCPFE)⁷ vymezeno jako „hospodaření s lesy a lesními plochami a jejich využívání takovým způsobem a v takovém rozsahu, aby byla zachována jejich biologická rozmanitost, produktivita, schopnost regenerace, vitalita a schopnost plnit v současnosti i budoucnosti důležité ekologické, hospodářské a sociální funkce na místní, státní i celosvětové úrovni, aniž by tím byly poškozeny jiné ekosystémy“. Z následných konferencí⁸ vzešla doporučení týkající se udržitelného lesního hospodářství a ochrany lesů, jakož i kritéria a ukazatele pro podávání zpráv na úrovni jednotlivých států. Všechny členské státy EU a Komise podepsaly usnesení MCPFE a tím potvrdily zásadu udržitelného lesního hospodářství a multifunkčnosti lesů jako základní přístup v oblasti lesnictví.

Na úrovni EU stanoví strategie EU pro lesní hospodářství společné zásady pro evropské lesnictví⁹ – udržitelné lesní hospodářství a multifunkčnost – a uvádí přehled mezinárodních procesů a činností, jež mají být v EU provedeny. Akční plán EU pro lesnictví¹⁰ vychází ze strategie lesního hospodářství a slouží jako nástroj koordinace pro činnosti a politiky týkající se lesnictví na úrovni EU. Jeho cílem je mimo jiné zachovat a vhodně obohatit biologickou rozmanitost, sekvestraci uhlíku, celistvost, zdraví a odolnost lesních ekosystémů v různých geografických dimenzích, neboť dobře fungující lesní ekosystémy jsou důležité pro zachování produkční kapacity. Kromě toho si akční plán klade za cíl vybudování evropského systému monitorování lesů a zlepšení ochrany lesů v EU.

Tato zelená kniha

- uvádí stručný přehled o všeobecné situaci a o globálním významu lesů;
- popisuje charakteristické vlastnosti lesů v EU a jejich funkce;
- vymezuje hlavní úkoly, s nimiž se lesy v EU musí vypořádat v měnícím se klimatu, a vysvětluje, jak by tyto problémy mohly nepříznivě ovlivnit funkce lesa;
- podává přehled nástrojů, které jsou na ochranu lesů k dispozici, a existujících systémů informací o lesích, jichž by mohlo být využito k řešení problémů a monitorování dopadů na životní prostředí a důsledků činností.

⁵ KOM(2003) 251 – nařízení Rady (ES) č. 2173/2005.

⁶ KOM(2008) 645.

⁷ <http://www.mcpfe.org>

⁸ Lisabon MCPFE (1998).

Vídeň MCPFE (2003).

⁹ Usnesení Rady (Úř. věst. 1999/C 56/01).

¹⁰ KOM(2006) 302.

Zelená kniha navíc vznáší řadu otázek relevantních pro vypracování možností budoucího přístupu k ochraně lesů a souvisejícím informacím v EU s ohledem na měnící se klima. Reakce orgánů EU, členských států, evropských občanů a dalších zainteresovaných stran vytvoří pro Komisi fundovaný základ při zvažování případných dodatečných opatření na úrovni EU, aby byly lesy v Evropě lépe připraveny na změnu klimatu a aby lépe plnily své funkce. Předkládaný dokument by rovněž mohl sehrát významnou úlohu při rozhodování o případné aktualizaci akčního plánu EU pro lesnictví, který by zohledňoval klimatické aspekty.

2. STAV LESŮ – FUNKCE LESA

2.1. Co je to les?

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná společná a všemi členskými státy EU uznávaná definice pojmu les, poslouží k úvahám o ochraně lesa jako pracovní základ definice, které používá Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) a Evropská hospodářská komise OSN (EHK OSN)¹¹ v rámci pravidelného hodnocení lesních zdrojů, jakož i Ministerská konference o ochraně lesů v Evropě (MCPFE).

„Les“: plocha s korunovým zápojem (nebo s odpovídajícím stupněm zakmenění) vyšším než 10 % a o rozloze větší než 0,5 ha. Stromy by měly být schopny dosáhnout v dospělosti na daném stanovišti minimální výšky 5 m.

„Jiné zalesněné plochy“: plochy buď s korunovým zápojem (nebo s odpovídajícím stupněm zakmenění) 5 až 10 % stromů, které jsou schopny dosáhnout na daném stanovišti v dospělosti výšky 5 m, nebo s korunovým zápojem (nebo s odpovídajícím stupněm zakmenění) nad 10 % stromů, které nejsou schopny dosáhnout na daném stanovišti v dospělosti výšky 5 m (např. trpasličí nebo zakrslé stromy), a s křovinami nebo keři.

2.2. Lesní plocha

Celosvětová poptávka po půdě, dřevařských výrobcích a energii v minulosti měla za následek, že velká část původních lesů naší planety byla odlesněna převážně ve 20. století. V dnešní době lesy zaujímají méně než 30 % plochy Země a tato plocha se neustále zmenšuje¹². Odlesňování, k němuž v současné době nadále dochází především v rozvojových zemích, a jiné související změny ve využívání půdy jsou stále ještě zdrojem 12–15 % celosvětových emisí CO₂¹³.

Lesy kdysi pokrývaly převážnou část Evropy. V době, kdy se lidé začali usazovat, začali zároveň po dobu několika tisíciletí nepřetržitým a trvalým způsobem působit na lesní plochu a složení lesů¹⁴. Převážná část lesů v EU se nyní skládá z polopřírodních lesních porostů a výsadby původních nebo zavedených druhů.

¹¹ <http://www.unece.org/timber/fra/definit.htm>

¹² Globální míra odlesňování činí přibližně 13 milionů ha ročně, aktuální údaje viz: <http://www.fao.org/DOCREP/008/a0400e/a0400e00.htm>.

¹³ G. R. van der Werf et al: *CO2 emissions from forest loss*, Nature Geoscience (2), 2009.

¹⁴ Falinski, J.-B.; Mortier, F., *Revue forestière française* XLVIII, 1996.

V EU se v současnosti nachází 5 % celosvětové lesní plochy a její lesy se v průběhu uplynulých 60 let neustále rozšiřují, v poslední době ovšem poněkud pomalejším tempem. Lesy v EU nyní zaujímají plochu o rozloze 155 milionů ha a rozloha jiných zalesněných ploch činí 21 milionů ha, a společně tak tvoří 42 % rozlohy půdy v EU¹⁵. Většina lesů v EU, včetně těch, v nichž se soustavně hospodaří, se rozrostla také, pokud jde o objem dřeva a schopnost ukládat uhlík a tím se účinně podílela na odstraňování CO₂ z atmosféry.

2.3. Funkce lesa

Lesy patří mezi suchozemské ekosystémy s nejbohatší biologickou rozmanitostí. Ve zdravých lesích s velkou biologickou rozmanitostí mají organismy a jejich populace možnost přizpůsobovat se měnícím se podmínkám životního prostředí a zachovat celkovou stabilitu ekosystému¹⁶. Lesy rostou pomalu – stromy potřebují několik let, aby se obnovily, a několik desetiletí, aby vyrostly, a nezřídka je obtížné v době zakládání porostu stanovit, jaké bude konečné využití mladého porostu.

Lesy zastávají řadu vzájemně provázaných sociálních, hospodářských a ekologických funkcí, a to nezřídka ve stejnou dobu a na stejném místě. Zajištění této multifunkčnosti vyžaduje vyvážené přístupy hospodaření, které jsou založené na vhodných informacích o lesích.

2.3.1. Sociálně-ekonomické funkce

2.3.1.1. Lesy zajišťují pracovní příležitosti, příjmy a suroviny pro průmysl a obnovitelné energie.

Počet vlastníků lesů v EU je odhadován na 16 milionů¹⁷; v odvětví lesního hospodářství je zaměstnáno přímo přibližně 350 000 osob. Hlavním zdrojem příjmů většiny lesnických podniků je produkce dřeva. Primární sektor lesního hospodářství produkuje řezivo, panely na bázi dřeva, buničinu na výrobu papíru, palivové dříví, jakož i lesní štěpku a kůru na výrobu bioenergie a poskytuje pracovní příležitosti více než dvěma milionům lidí, kteří jsou často zaměstnáni ve venkovských malých a středních podnicích, a jeho obrat se pohybuje okolo 300 miliard EUR¹⁸. Studie *European Forest Sector Outlook*¹⁹ se zasazuje o rozšíření možností odborné přípravy a o lepší bezpečnostní normy v odvětví lesního hospodářství a příznivější obraz tohoto odvětví v očích veřejnosti.

Dřevařství se nachází na začátku dlouhého hodnotového řetězce, jenž zahrnuje odvětví, jako je výroba nábytku, odvětví stavebnictví, tiskařství a balicí odvětví. Odvětví lesnictví zajišťuje přibližně 8 % celkové přidané hodnoty výrobního odvětví. Ve venkovských oblastech má toto odvětví značný hospodářský význam, neboť udržitelným způsobem spravované lesy dodávají primárnímu sektoru lesního hospodářství nezbytnou surovinu – dřevo. Suroviny, zboží a služby z odvětví

¹⁵ TBFRA 2000 - <http://www.unece.org/timber/fra/welcome.htm>

¹⁶ SEK(2009) 387, oddíl 10.2 „Lesy“.

¹⁷ <http://www.cepf-eu.org>

¹⁸ SEK(2009) 1111.

¹⁹ <http://www.unece.org/timber/efsos/>

lesnictví mohou mít také velký význam pro hospodářský rozkvět a „zelený růst“ ve venkovských oblastech.

V období let 1950 až 1990 zaznamenala průmyslová produkce dřeva v západní Evropě nepřetržitý růst a do roku 2000 se ustálila. Ačkoli zpracování malých kusů dřeva bylo nákladné a vyžadovalo změny v lesním hospodářství, ukázal se tento vývojový trend díky novým zpracovatelským a výrobním technologiím zejména v 70. a 80. letech 20. století²⁰ a později v důsledku recyklace papíru jako perspektivní²¹. Podobný trend byl zaznamenán i ve východní Evropě, kde se produkce dřeva ustálila okolo roku 1985.

V souvislosti s rozšířením lesů a vyšší mírou porostu na hektar míra využívání lesů v EU, vyjádřená jako poměr mýcení a přírůstu, od roku 1950²² až do začátku tohoto století celkově poklesla. Od té doby se k poptávce po dřevěných výrobcích navíc připojila poptávka z odvětví bioenergie.

EU má potenciál udržitelnou mobilizaci dřeva dále zvýšit, aniž by byly zpochybnovány další funkce lesa. Přitom je však třeba věnovat stejnou pozornost otázkám konkurenceschopnosti odvětví založených na lesnictví, hospodářské životaschopnosti, životnímu prostředí, fragmentaci vlastnických vztahů, jakož i organizací a motivaci vlastníků lesů, neboť problémy jsou značné a jejich řešení si vyžádá další informační úsilí.

V souvislosti s plněním cíle pokrýt 20 % podílu energie z obnovitelných zdrojů, jenž byl stanoven v rámci balíčku opatření EU v oblasti klimatu a energetiky, by se mohla celková poptávka po biomase ze zemědělství a lesního hospodářství zdvojnásobit až ztrojnásobit²³ a zároveň by mohlo dojít k významnému růstu produkce a využívání biomasy.

Podle prognóz EHK OSN a FAO²⁴ nelze při současném využívání materiálu a s ohledem na extrapolovanou potřebu obnovitelné energie vyloučit vznik nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou, zůstane-li podíl dřeva v biomase v celkové nabídce obnovitelných energií konstantní.

V případě tohoto scénáře se odhaduje²⁵, že by poměr mýcení a čistého přírůstu za rok mohl při neustále rostoucí poptávce v některých evropských zemích dočasně narůst do výše přesahující 100 % ve prospěch mýcení a od roku 2020 by mohl mít za následek pokles zásoby dřeva. Ačkoli dočasná vysoká míra využívání nemusí nutně být neudržitelná vzhledem k tomu, že věková struktura lesů v mnoha členských státech vykazuje kladnou hodnotu šikmosti, mohla by přesto vést k tomu, že lesy přestanou být úložištěm uhlíku a začnou být jeho dočasným zdrojem. Rostoucí míra využívání by rovněž mohla přispět ke snížení nestability stárnoucích porostů, účinků nasycení ve starých lesích a jejich náchylnosti vůči lesním požárům, orkánům a

²⁰ <http://www.unece.org/timber/efsos/>

²¹ KOM(2008) 113.

²² Häglund, B.: *The role of European forests in welfare creation*, prezentace STORA ENSO, 2003.

²³ KOM(2006) 848.

²⁴ www.unece.org/timber/docs/dp/dp-41.pdf

²⁵ Hetsch S. et al (2008): *Wood resources availability and demands II -future wood flows in the forest and energy sector. European countries in 2010 and 2020*, Ženeva.

škůdcům a tím by mohla pomoci omezit riziko, že by se lesy EU mohly stát zdrojem oxidu uhličitého.

K určení úlohy, jakou může dřevo jako surovina plnit ve vztahu ke dřevozpracujícímu průmyslu a výrobě elektrické energie, je zapotřebí mít včas k dispozici cílené informace o lesích. Aby byl zachován potenciál pro udržitelné dodávky dřeva je v případě výše uvedeného scénáře nezbytné:

- získávat nové domácí zdroje dřeva, zejména rozšířením plochy využívané k produkci a těžbě dřeva;
- mobilizovat dřevo ze stávajících domácích zdrojů (lesů a nelesních ploch), např. zvýšeným odstraňováním dřeva;
- zvýšit účinnost produkce a využívání dřeva;
- zvýšit dovoz dřevních surovin.

Dosažení uvedených cílů takovým způsobem, aby nebyly nepříznivě ovlivněny všechny ostatní funkce lesa nebo aby se dokonce zlepšily, bude pro udržitelné lesní hospodářství představovat na všech úrovních nové úkoly, s nimiž bude nutné se vypořádat. V rámci přizpůsobení lesů změně klimatu by mohla být v této souvislosti nezbytná restrukturalizační opatření, jako např. změny ve skladbě dřevin a – v závislosti na místní situaci – častější a rané prořezávání.

Kromě toho lze v některých evropských regionech dřevěnými výrobky, jakož i vedlejšími lesními produkty a službami docílit vyšších příjmů než prodejem dřeva²⁶. Komise prozkoumala inovativní metody oceňování netržních produktů a služeb v oblasti lesnictví²⁷. Ochrana biologické rozmanitosti, rekreační možnosti, sekvestrace uhlíku a zadržování vody představují nejvýznamnější netržní služby, jež jsou zpravidla nedoceňované, neboť se často považují za veřejné statky.

2.3.1.2. Lesy chrání lidské osady a infrastrukturu

Lesy se významně podílejí na charakteru evropské krajiny. Mnoho horských oblastí v Evropě by bez lesů, které ochraňují silnice, železnice, zemědělské oblasti a celé lidské osady před sesuvy půdy, kamení a bahna a před lavinami, nebylo možné obývat. Tyto lesy vyžadují zvláštní způsob hospodaření, aby byl zajištěn stabilní a trvalý vegetační pokryv. V Rakousku bylo 19 % celkové lesní plochy zákonem o lesnictví z roku 1975 vyhlášeno za ochranný les. Francouzské právní předpisy v oblasti lesnictví rozlišují několik typů ochranného lesa: „*forêts de montagne* (horské lesy), *forêt alluviale* (aluviální lužní lesy), *forêt périurbaine ou littorale* (příměstské nebo pobřežní lesy)“.

Lesy spravované k veřejně prospěšným účelům (často netržního charakteru, jako např. za účelem lovu, rekreace, krajinné hodnoty, sběru lesních plodů a hub) zvyšují hodnotu přilehlých pozemků, podporují cestovní ruch, přispívají k lidskému zdraví a dobrým životním podmínkám a jsou součástí evropského kulturního dědictví.

²⁶
²⁷

MCPFE „Stav evropských lesů 2007“.
http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/forest_products

2.3.2. Funkce nezbytné pro životní prostředí – služby ekosystémů

2.3.2.1. Lesy chrání půdu

Lesní plochy jsou důležité pro zachování rázu krajiny a úrodnosti půdy. Zabraňují erozi půdy a desertifikaci, zejména v horských či polosuchých oblastech, neboť omezují odtok vody a snižují rychlost větru. Rovněž zpevňují a obohacují²⁸ půdu, na níž vyrůstají, hrubými a jemnými kořeny, které podporují zvětrávání hornin, při jejichž rozkladu se uvolňují organické složky půdy, čímž přispívají k úrodnosti půdy a její produktivitě a sekvestraci uhlíku. Úsilí o zalesňování a obnovu lesů, díky němuž se lesní plocha v EU zvětšuje, jakož i přirozená obnova, rostoucí podíl smíšených lesů a stroje pro lesní těžební práce, které jsou šetrné vůči půdě, tuto ochrannou funkci lesů podporují. Na druhé straně mohou intenzifikační opatření, mezi něž patří např. zkracování obmýtní doby a využívání zbytků po těžbě dřeva, pařezů a kořenů, poškozovat a vyčerpávat půdu a za určitých podmínek²⁹ a v závislosti na místní situaci způsobovat dodatečné emise skleníkových plynů.

2.3.2.2. Lesy regulují zásobování pitnou vodou

Lesy mají důležitou schopnost zadržovat, čistit a odvádět vodu do povrchových vodních těles a podpovrchových vodonosných vrstev. Jejich čistící funkce, kterou zastávají rovněž lesní půdy³⁰, zahrnuje rozkládání či pohlcování většiny látek znečišťujících ovzduší přenášených dešťovou vodou. Lesní půdy zadržují obrovské množství vody a snižují tím riziko vzniku povodní. Mnoho členských států využívá funkci lesů jako regulátora vodního režimu k získávání pitné vody. V Belgii jsou město Brusel a region Vlámsko zásobovány hlavně pitnou vodou z lesní oblasti Arden. V Německu se dvě třetiny tzv. „*Wasserschutzgebiete*“³¹ (chráněných oblastí vod), z nichž se získává pitná voda vysoké jakosti, nachází v lesních oblastech. Ve Španělsku byl lesům v povodí horního toku řek kvůli jejich schopnosti zlepšovat jakost vody udělen zvláštní ochranný status.

2.3.2.3. Lesy zachovávají biologickou rozmanitost

Lesy jsou klíčovou součástí evropské přírody a jsou domovem většiny obratlovců evropského kontinentu. Několik převažujících druhů stromů (např. buk lesní a dub cesmínový) se v podstatě vyskytuje jen v Evropě a utváří charakter evropských lesů. Výskyt tisíců druhů hmyzu a bezobratlých, jakož i mnoho druhů rostlin, je omezen převážně na lesní stanoviště složená z uvedených druhů stromů. Zachováním biologické rozmanitosti (od genů až po typy krajiny) se zvyšuje odolnost lesů a jejich schopnost se přizpůsobit³². Lesní stanoviště začleněná do sítě Natura 2000 se rozkládají na ploše o rozloze více než 14 milionů ha a zaujímají téměř 20 % celkové suchozemské plochy sítě Natura 2000.

²⁸ Obsah organických složek v půdě se pohybuje od 0,71 % v suché zemědělské půdě až po 6,65 % ve vlhké půdě (Vallejo, R. et al (2005) MMA – Španělsko).

²⁹ <http://www.forestry.gov.uk/website/forestresearch.nsf/ByUnique/INFD-623HXH>

³⁰ Zpráva EEA č. 8/2009.

³¹ „Chráněné oblasti vod“, bavorská zemědělská zpráva, 2008.

³² http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/n2kforest_en.pdf

Lesy nedotčené lidskou činností³³³⁴ zaujímají svou plochou o velikosti přibližně 9 milionů ha zhruba 5 % celkové lesní plochy Evropského hospodářského prostoru³⁵. Tato lesní stanoviště jsou zdrojem mnoha pěstovaných rostlin, lesních plodů a běžně používaných léčivých rostlin a tuto svou funkci by měla splňovat i nadále pro příští generace. V lesích jihovýchodní Evropy, Fennoskandinávie a Pobaltí žijí populace velkých masožravců, mezi něž patří vlk, medvěd a rys, jež v ostatních částech Evropy téměř vyhynuly.

Cíleným lesním hospodářstvím lze v porovnání s lesy nedotčenými lidskou činností vytvořit například napodobováním přirozených rušivých vlivů rozmanitější struktury přírodních stanovišť, které zase mohou přispět k větší rozmanitosti druhů³⁶.

Z posouzení stavu zachování nejcitlivějších stanovišť a druhů chráněných v rámci směrnice o stanovištích³⁷, které nedávno předložila Komise, vyplývá, že největšímu zatížení jsou vystaveny travinné porosty, mokřady a pobřežní typy stanovišť, zatímco jedna třetina lesních stanovišť v zájmu Společenství³⁸ vykazuje lepší stav z hlediska ochrany. Tato situace je však v jednotlivých regionech odlišná a nelze vysledovat žádné všeobecné vývojové tendence. Ze zpráv o cílech EU v oblasti biologické rozmanitosti pro rok 2010 je zřejmé, že se počty určitých populací lesních ptáků po klesajícím vývoji opět ustálily, zatímco výskyt suchého dřeva ve většině evropských zemí nadále není z hlediska biologické rozmanitosti optimální³⁹. Je třeba rovněž poukázat na to, že biologickou rozmanitost lesů mohou nepříznivě ovlivnit i mimolesní faktory.

Na základě posledního monitorování lesů na úrovni EU⁴⁰ byl vypracován výchozí scénář s harmonizovanými a porovnatelnými informacemi o druhovém bohatství stromů, struktuře porostu, typech lesů, suchém dřevu a pozemní vegetaci. Mimo jiné bylo zjištěno, že věk monitorovaných lesů se většinou pohybuje v rozmezí 60 až 80 let a že se tyto lesy většinou skládají z jednoho, maximálně dvou a spíše v ojedinělých případech z více než deseti druhů stromů. Je však třeba připomenout, že celková biologická rozmanitost závisí nejen na druzích stromů, ale i na struktuře porostu a na světelných podmínkách, které z ní vyplývají.

2.3.3. Úloha lesů při regulaci klimatu

2.3.3.1. Lesy jako úložiště a zdroje uhlíku

Díky své schopnosti vázat CO₂ z atmosféry a ukládat ho ve své biomase a v půdě a vytvářet tím úložiště uhlíku jsou lesy nezbytnou součástí globálního cyklu uhlíku. Růstem lesů se vyvažuje zvyšující se koncentrace skleníkových plynů v atmosféře. Znehodnocování lesů nebo jejich přeměna na jiný způsob využívání půdy naopak může způsobit významné emise skleníkových plynů v důsledku požárů, rozkladu

³³ TBFRA 2000-<http://www.unece.org/trade/timber/fra/welcome.htm>).

³⁴ MCPFE „Stav evropských lesů v roce 2007“.

³⁵ Členské státy EU, Island, Norsko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko a Turecko.

³⁶ Tomialojc a Wesolowski (2000). *Biogeography ecology and forest bird communities*.

³⁷ KOM(2009) 358.

³⁸ Podle článku 17 zprávy o směrnici o stanovištích z roku 2009 – <http://ec.europa.eu/environment/nature/>.

³⁹ Zpráva EEA č. 4/2009.

⁴⁰ Projekt BioSoil / „Forest Focus“.

biomasy a/nebo mineralizace organických složek půdy, a lesy se tak mohou stát zdrojem CO₂.

Národní soupisy lesů členských států (NFI) jsou nejdůležitějšími zdroji dat pro určení, zda určitý les představuje úložiště nebo zdroj CO₂. V současnosti z národních soupisů lesů členských států vyplývá, že v lesích v EU převažuje přírůst nad mýcením. Z toho je patrné, že evropské lesy akumulují uhlík, a „lesní plocha“ proto v současnosti funguje jako úložiště uhlíku⁴¹. To znamená, že váže uhlík ve výši zhruba 0,5 Gt CO₂/rok v porovnání s emisemi skleníkových plynů z průmyslu v EU-27 ve výši 5 Gt ekvivalentu CO₂/rok⁴². Kombinované účinky změny klimatu (např. častější výskyt ničivých bouřek⁴³), převažujícího výskytu staršího porostu a případné neplánované těžby dřeva ve větším rozsahu však tuto schopnost vázat a ukládat uhlík mohou ovlivnit.

V této souvislosti je důležité vědět, že lesy mohou poskytovat obnovitelné suroviny a energie, jichž lze využít jako náhrady za produkty a zdroje energie s větším obsahem uhlíku. Větší míra vázání uhlíku v lesním porostu a dřevěných výrobcích a omezené využívání fosilních paliv znamenají v konečném důsledku menší výskyt skleníkových plynů v atmosféře.

Z dlouhodobého hlediska lze očekávat, že udržitelná strategie v oblasti lesního hospodářství, jejímž cílem je zachovat či zvýšit schopnost lesů ukládat uhlík, spolu s udržitelnou roční produkcí užitkového dřeva, vláknin či energie nejvíce přispějí ke zmírnění dopadů změny klimatu⁴⁴.

2.3.3.2. Lesy jako regulátory počasí na místní a regionální úrovni

Vypařování vody z veškeré vegetace (evapotranspirace) je odpovědná za zhruba dvě třetiny celkového objemu vody, který se výparem z povrchu půdy dostane do ovzduší⁴⁵. Lesy ukládají, ale také vypařují obrovská množství vody, čímž doplňují vypařený objem vody z oceánů přenášený ve formě vodní páry na pevninu⁴⁶. Lesy proto plní významnou úlohu při atmosférické cirkulaci a koloběhu vody⁴⁷ na pevnině a mohou také přispět ke zmírnění problémů souvisejících s regionálním klimatem, desertifikací a zásobováním vodou.

Vzhledem k tomu, že v důsledku odlesňování se mění koloběh vody, má tato činnost přímý dopad na povětrnostní podmínky na celosvětové i místní úrovni. V některých suchých oblastech však mohou lesy ještě zvyšovat nedostatek vody kvůli vyšší evapotranspiraci své vegetace v porovnání s jinými typy vegetace. K tomu dochází

⁴¹ Ciais, P. et al. (2008): <http://www.nature.com/nggeo/journal/v1/n7/full/nggeo233.html>

⁴² Roční inventura skleníkových plynů v Evropském společenství v letech 1990–2007 a zpráva o inventuře z roku 2009.

⁴³ Lindroth, A. et al: *Global Change Biology* 2009–15.

⁴⁴ <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg3/ar4-wg3-chapter9.pdf>

⁴⁵ Menenti, M.; Verstraete, M; Peltoniemi, J. (2000): *Observing land from space: science, customers, and technology*. Kluwer Academic.

⁴⁶ Makarieva, A. et al.: *Precipitation on land versus distance from the ocean: Evidence for a forest pump of atmospheric moisture*, zveřejněno v: *Ecological Complexity*, svazek 6, 3. vydání, 09/2009.

⁴⁷ Murdiyarmo, D.; Sheil, D.: *How Forests Attract Rain: An Examination of a New Hypothesis.*, zveřejněno v: *BioScience* 59, 2009.

zejména u rychle rostoucích druhů stromů, jež vyžadují velké množství vody, a u odrůd vysázených na nevhodných stanovištích⁴⁸.

Dostupné informace o vlivu lesů na povětrnostní podmínky se vztahují spíše na situaci ve světě než v Evropě. Bylo by žádoucí provést průzkum těchto vlivů zaměřený na situaci v Evropě. Bez dlouhodobého pozorování však zřejmě nebude možné zjistit, jaké změny lze přičítat změně klimatu.

Otázka č. 1:

Měla by se podle Vašeho názoru otázce zachování, vyvažování a zlepšování funkcí lesa věnovat větší pozornost? Pokud ano, měla by se opatření přijímat na úrovni EU, na úrovni jednotlivých členských států a/nebo na jiných úrovních? Jakým způsobem by se mělo postupovat?

3. DOPAD ZMĚNY KLIMATU NA LESY

Po celá tisíciletí se lesy vyvíjely a procházely přirozenými klimatickými změnami. Vzhledem k tomu, že se klima měnilo pomalu a přirozené prostředí přinášelo jen nepatrné překážky, mohly se druhy a společenství snadněji přizpůsobovat a vyvíjet⁴⁹. Cílem většiny opatření v oblasti lesního hospodářství je podporovat vývoj lesů, které jsou dobře přizpůsobeny místním podmínkám růstu. Přirozená přizpůsobivost ekosystémů však již není schopna držet krok s rychlou změnou klimatu vyvolanou člověkem. Teplota na Zemi se ještě nikdy v minulosti nezvyšovala takovou rychlostí. Fragmentace krajiny, mnohdy zjednodušená druhová skladba a struktura lesů a zatížení, jako např. odumírání lesů, nové druhy škůdců a bouřky, nezřídka představují velkou překážku pro samostatné přizpůsobování lesů. Proto bude člověk muset výrazněji zasahovat do výběru druhů a technologií potřebných pro lesní hospodářství, aby se zachovaly životaschopné lesní plochy a aby byly trvale zajištěny funkce lesa. V některých regionech mohou ve střednědobém horizontu panovat příznivější podmínky pro růst lesů.

V průběhu minulého století se průměrné teploty v Evropě zvýšily o téměř 1° C⁵⁰ a očekává se jejich další nárůst; podle neoptimističtějších prognóz se teplota do roku 2100 zvýší o 2° C. Změna tohoto rozsahu odpovídá rozdílu mezi ideálním teplotním průměrem pro tak rozdílné typy lesů jako jsou lesy smrkové a březové nebo březové a dubové. V důsledku toho přestanou být celé regiony vhodné pro určité typy lesů a zároveň dojde k přesunu v rozšíření přirozených druhů a ke změnám v růstu u existujícího porostu. Je rovněž možné, že budou daleko častější⁵¹ extrémní výkyvy počasí (bouřky, lesní požáry, období sucha a horka) a/nebo tyto jevy budou mít dramatičtější průběh.

I kdyby nedocházelo ke změně klimatu, funkce lesa byly odjakživa vystaveny negativnímu působení nejrůznějších přírodních rizik. Tato rizika se v důsledku

⁴⁸ <http://melbournecatchments.org>

⁴⁹ Také přírodní jevy, jako např. doby ledové, nezřídka způsobovaly náhlé změny ve výskytu a rozšíření druhů.

⁵⁰ 4. zpráva o aktuální situaci IPCC, pracovní skupina I www.ipcc.ch

⁵¹ <http://www.fao.org/docrep/011/i0670e/i0670e10.htm>

změny klimatu zpravidla prohlubují, nelze však přesně vyčíslit, do jaké míry dopady vyplývají ze změny klimatu ve srovnání s historickým vývojem. Proto se dopady endemických změn a změny klimatu na funkce lesa posuzují jako celek.

3.1. Proměnlivé podmínky životního prostředí a odumírání lesů

Prognózy týkající se střednědobých čistých dopadů změny klimatu na populace druhů v evropských lesích jsou celkově složité⁵².

Na severozápadě Evropy, kde zásoby vody zpravidla nejsou tak omezené, by kombinace rostoucích úrovní oxidu uhličitého v atmosféře, delšího vegetačního období a zvýšené dostupnosti živin v důsledku atmosférické depozice a intenzivnější mineralizace půdy mohla podpořit míru růstu lesů.

Na jihu Evropy, který se vyznačuje spíše nedostatkem vody, mohou častější letní období sucha snížit produktivitu a odolnost lesů. Po obdobích sucha a horka během uplynulých desetiletí byl v zemích Středomoří zaznamenán úbytek lesů, který se vyznačuje odumíráním lesů, a to zejména u několika druhů borovice a dubu⁵³ – jde o symptomy, jež se zpravidla vyskytují v sušších a teplejších klimatických podmínkách⁵⁴ a často v souvislosti s biotickými faktory (napadení škodlivým hmyzem a chorobami).

Dlouhodobější prognózy nejsou příliš jisté a jsou nezřídka závislé na odolnosti daných typů a druhů lesů v zimních a letních měsících. Ztráta alpského stanoviště, které v nižších polohách představuje vhodné prostředí pro borovici limba, by například byla 2,4krát vyšší než zisk, jehož by se dosáhlo přemístěním tohoto druhu do vyšších poloh⁵⁵.

Změna klimatu zřejmě rovněž⁵⁶:

- zvýší rozsah škod způsobených domácími lesními patogeny a škůdci;
- přinese nové exotické škodlivé organismy zavedené člověkem nebo rozšířené v důsledku přirozené migrace;
- změní populační dynamiku.

3.2. Ničivé bouřky

Historické řady údajů o škodách způsobených bouřkami jsou neúplné a přiměřená analýza rizik pro odvětví lesního hospodářství vyžaduje další výzkum. Během uplynulých deseti let však Evropu zasáhly ničivé bouře častěji. Větrné bouře se v mírném podnebí Evropy staly nejvýznamnější příčinou škod a škody způsobené bouřkami nyní představují 50 % souhrnu veškerých lesních škod⁵⁷. V lednu roku

⁵² Zpráva EEA č. 4/2008 / SEK(2009) 387.

⁵³ Colinas, C.; De Dios, V.; Fischer, Ch.: svazek 33, c. 1, 01/2007.

⁵⁴ Gonzales, C (2008): *Analysis of the oak decline in Spain "la seca"*. Thesis, SLU Uppsala.

⁵⁵ Casalegno, S. et al., 2010 *Forest Ecology and Management* (v tisku).

⁵⁶ BOKU, EFI, IAFS, INRA (2008): *Impacts of Climate Change on European forests and options for adaptation*.

⁵⁷ Lindner et al. 2008 http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/euro_forests/full_report_en.pdf

2005 postihl severní Evropu ničivý orkán „Gudrun“, který vyvrátil a poničil množství stromů odpovídající téměř roční těžbě dřeva z celého Švédska (75 milionů m³). V roce 2007 napáchal orkán „Kyrill“ rozsáhlé škody v nížinách severozápadní Evropy. V lednu 2009 další orkán – „Klaus“ – vyvrátil obrovské plochy lesních plantáží na jihozápadě Francie a na severu Španělska.

Kromě nepříznivých účinků na životní prostředí mají tyto bouře i sociální a hospodářské důsledky, neboť je zapotřebí mobilizovat extrémně velké množství dřeva, přičemž většinou jde o roztráštěné, rozštípnuté nebo vyvrácené stromy, které na základě těchto vlastností ztrácejí na prodejní ceně. Aby se zachránilo co nejvíce dřeva a zvýšily se jeho prodejní šance, je třeba ho co nejrychleji vytěžit, a to rovněž s cílem snížit riziko vzniku dalších škod, např. v důsledku napadení hmyzem nebo houbovou hnilobou a nerovnoměrného vysychání.

Zatímco záchranné akce po menších bouřkách mohou dočasně vytvořit místní pracovní příležitosti, je v případě velkých škod způsobených bouřkami obvykle nezbytná reorganizace pracovníků na plánování, těžbu, přepravu, uskladnění a uvedení velkého množství dřeva na trh. Tím dochází nejen k narušení trhu s dřevem pro určité jakosti dřeva, ale také k přerušení plánovaných lesních prací. Škody způsobené bouřkami mohou mít rovněž za následek nákladnou údržbu a opravy dopravní a ekologické infrastruktury.

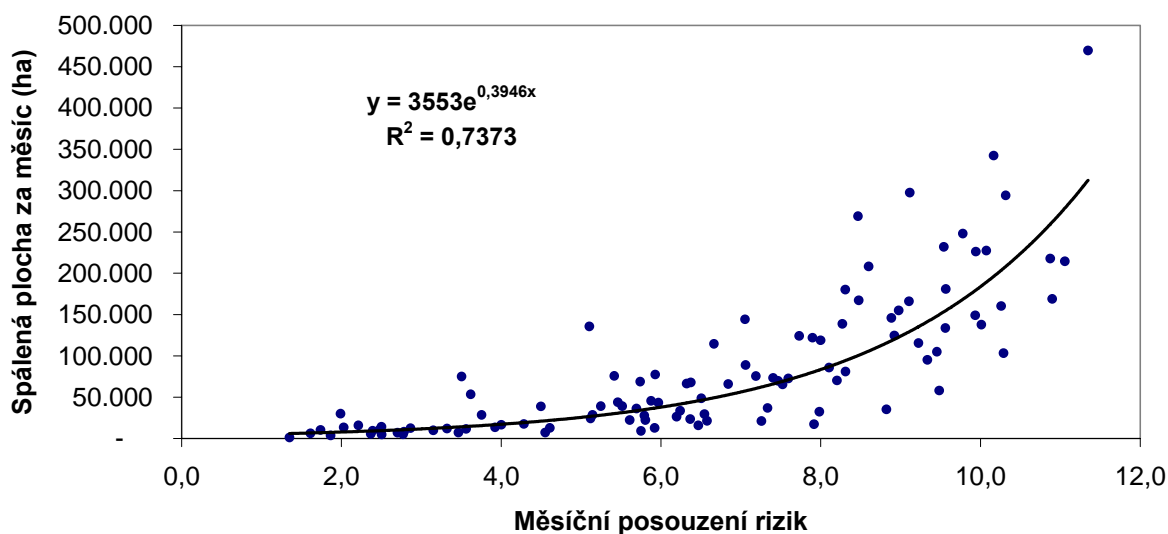
3.3. Velké požáry

Podle prognóz se v důsledku změny klimatu budou zejména v jižní Evropě častěji vyskytovat sucha, vyšší teploty a vyšší maxima rychlosti větru. Tím vzroste pravděpodobnost a ničivá síla požárů, jak ukazuje níže uvedený graf, z něhož vyplývá jasná spojitost mezi průměrem spálených oblastí a měsíčním posouzením rizika požárů (MSR)⁵⁸ v ohrožených členských státech⁵⁹. To znamená, že klimatické podmínky v EU v oblasti Středomoří pravděpodobně povedou ke zvýšení nebezpečí požárů, a tedy i k rozšiřování plochy spálených oblastí.

⁵⁸ Při měsíčním posouzení rizika požárů se nebezpečí vzniku požáru stanoví na základě meteorologických podmínek.

⁵⁹ Společné výzkumné středisko SVS: Evropský systém informací o lesních požárech, lesní požáry v Evropě v roce 2008.

Spálená plocha v porovnání s měsíčním posouzením rizik v členských státech oblasti Středomoří (červen až říjen 1985-2005)

V současnosti v EU ročně shoří lesní plocha o průměrné rozloze 500 000 ha, přičemž vzniknou emise CO₂, jiných plynů a částic⁶⁰. Příčinou více než 50 000 každoročních lesních požárů v nejvíce postižených členských státech je žhárství, třebaže jejich počet v posledních letech ve srovnání s předcházejícími desetiletími klesl.

Větší riziko požárů a rozsah lesních požárů měly za následek spálené oblasti obrovského rozsahu – v roce 2003 (více než 400 000 ha) a v roce 2005 v Portugalsku a v letech 1985, 1989 a 1994 ve Španělsku. V Řecku došlo v roce 2007 v důsledku pěti větších lesních požárů, kdy teploty dosáhly 46 ° C, jen v regionu Peloponésu ke ztrátám ploch o rozměru 170 000 ha.

Velké lesní požáry způsobují ztráty na lidských životech a majetkové škody, v důsledku úbytku organické hmoty klesá úrodnost půdy a požáry zároveň ztěžují úsilí o zachování biologické rozmanitosti. V létě 2009 se nejméně 30 % spálených ploch⁶¹ nacházelo v lokalitách zařazených do sítě Natura 2000 v Bulharsku, ve Francii, v Itálii, Portugalsku, Řecku, ve Španělsku a ve Švédsku. V případě závažně poškozených lesních oblastí sítě Natura 2000 bude zapotřebí vyvinout značné úsilí, aby byly znovu uvedeny do svého dřívějšího stavu, zejména s ohledem na biologickou rozmanitost.

EU a její členské státy se otázkou prevence lesních požárů soustavně zabývají a zaměřují se při tom na oblast odborného vzdělávání, výzkumu, zvyšování povědomí a strukturální prevence. Své úsilí však s ohledem na změnu klimatu budou muset vystupňovat. Také mezi cíleným lesním hospodářstvím a snižováním rizika lesních požárů existuje jasná souvislost – otázku prevence lesních požárů by mohly příznivě ovlivnit dobře fungující trhy s bioenergií, jež jsou často narušovány v důsledku

⁶⁰ Westerling, A.L. et al: zveřejněno v časopise Science, svazek 313, č. 5789 (08/2006).

⁶¹ EFFIS newsletter, září 2009.

nedostatečného lesního hospodářství kvůli fragmentaci vlastnických vztahů, pokud se vytvoří hospodářský podnět pro odstraňování biomasy (která v přirozených lesích „živí“ lesní požáry) z lesa.

3.4. Dopad na funkce lesa

Ve svých závěrech k nedávné bílé knize Komise nazvané „Přizpůsobení se změně klimatu: směřování k evropskému akčnímu rámci“ Rada zdůraznila potřebu zapracovat otázku přizpůsobení do všech příslušných politik tím, že se mimo jiné zlepši odolnost lesů. Dále mají být lépe posuzovány dopady změny klimatu na všechna příslušná odvětví a rovněž byla uznána úloha udržitelného lesního hospodářství při snižování citlivosti lesů na změnu klimatu.

V závěrech Rady byla také vzata na vědomí zpráva Mezinárodní unie lesnických výzkumných organizací z roku 2009⁶², v níž se uvádí: „Změna klimatu již padesát let ovlivňuje lesní ekosystémy a v budoucnu se její účinky budou ještě zvyšovat. Jestliže nedojde k výraznému snížení současných emisí CO₂, je vážně ohrožena schopnost lesů regulovat výskyt uhlíku. V takovém případě se do atmosféry budou uvolňovat obrovská množství uhlíku a tím se prohloubí změna klimatu.“

Kombinované účinky změny klimatu na lesy, včetně přeskupení podmínek životního prostředí, odumírání lesů, bouří a požárů, se budou projevovat po celé Evropě, ale jejich intenzita bude různá. Budou mít dopady na sociálně-ekonomické a ekologické funkce lesa. Problémy, jež jsou dnes spojovány pouze s určitými regiony, pravděpodobně přesáhnou své tradiční hranice, jak je tomu již nyní v případě požárů a bouří. V souvislosti s touto rostoucí celoevropskou dimenzí⁶³ vyvstává otázka, co může EU učinit, aby lesy mohly i nadále plnit veškeré své funkce.

Otázka č. 2:

- Do jaké míry jsou lesy a odvětví lesního hospodářství v EU schopny řešit podstatu problémů v souvislosti se změnou klimatu a jejich rozsah?
- Jsou podle Vašeho názoru určité regiony a země citlivější na rizika v souvislosti se změnou klimatu nebo jsou jim více vystaveny? Z jakého zdroje informací čerpáte při zodpovězení tohoto dotazu?
- Měla by EU zasáhnout co nejdříve, aby zajistila zachování všech funkcí lesa?
- Jakým způsobem by EU mohla přispět k tomu, aby podpořila úsilí jednotlivých členských států v této oblasti?

4. DOSTUPNÉ NÁSTROJE NA OCHRANU LESA

Členské státy dnes mají na ochranu lesa k dispozici celou řadu nástrojů. Patří mezi ně zásady MCPFE, příslušné právní předpisy členských států a EU, systémy informací o lesích a postupy udržitelného lesního hospodářství. Kromě toho v rámci zasedání

⁶² „Making forests fit for Climate Change, a global view of climate-change impacts on forests and people and options for adaptation“, 2009.

⁶³ Winkel, G. et al (2009): http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/ifp_ecologic_report.pdf

Stálého lesnického výboru, Poradní skupiny pro lesní hospodářství a zpracování korku, Poradního výboru pro primární sektor lesního hospodářství a Odborné skupiny pro lesní požáry, jimž předsedá Komise, dochází pravidelně k výměně názorů mezi zainteresovanými stranami, členskými státy a Komisí.

4.1. Vnitrostátní politiky týkající se využívání lesů a lesního hospodářství

Ve všech členských státech EU platí vnitrostátní (a v některých případech regionální) právní předpisy pro lesní hospodářství, z nichž některé jsou zaměřené přímo na lesy a jiné se týkají částí jiných předpisů vztahujících se na lesnictví.

V různých zemích a regionech EU jsou běžné tyto nástroje:

- národní lesnické programy;
- provozní normy pro lesnictví;
- inkluzivní a systematické národní soupisy lesů členských států (NFI);
- katastrální systémy, které jsou významným nástrojem rozvoje sociálních a hospodářských funkcí lesa a omezují nezákonnou přeměnu lesů;
- mapování funkcí lesa s odpovídajícím územním plánováním a plánováním na regionální úrovni;
- požadavky lesního hospodářství, včetně plánů hospodaření a v některých případech včetně specifických povinností stanovených pro hospodaření, pokud jde o určité funkce lesa;
- požadavky na produkci a využívání množitelského materiálu;
- vnitrostátní akční plány v rámci úmluv CBD nebo UNCCD;
- režimy podpor pro soukromé vlastníky lesů a jejich sdružení;
- zákonná ustanovení a pobídky na snížení fragmentace vlastnických vztahů, v některých případech doprovázené pobídkami pro spolupráci mezi vlastníky lesů;
- režimy udělování licencí, na jejichž základě těžba dřeva podléhá schvalování příslušnými orgány;
- omezení vztahující se na přeměnu lesní půdy na jiné účely použití.

V některých případech jsou výše uvedené nástroje závazné, v jiných dobrovolné.

4.2. Politiky EU týkající se využívání lesů a lesního hospodářství

Kromě strategie EU v oblasti lesního hospodářství, akčního plánu EU pro lesnictví a sdělení o inovaci a udržitelnosti v průmyslových odvětvích EU založených na lesnictví⁶⁴, jež jsou jedinými politickými nástroji EU zaměřenými přímo na odvětví

⁶⁴ KOM(2008) 113.

lesnictví, existuje řada jiných významných opatření EU, třebaže se netýkají výlučně lesů a lesnictví. K těmto opatřením se vztahují četné klíčové činnosti v akčním plánu EU pro lesnictví, které jsou popsány níže:

- V rámci sítě Natura 2000 představují lesní stanoviště téměř 20 % vyhlášených suchozemských lokalit.
- politika EU pro problematiku klimatu stanoví, že na dosažení jejích celkových cílů se musí podílet všechna odvětví, včetně využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF)⁶⁵. Podle rozhodnutí o sdílení úsilí⁶⁶ a směrnice o systému EU pro obchodování s emisemi⁶⁷ musí Komise posoudit možnosti pro začlenění LULUCF do závazku EU v oblasti snižování emisí skleníkových plynů.
- Nařízení o rozvoji venkova (2007–2013)⁶⁸ je hlavním nástrojem financování opatření v oblasti lesnictví a upravuje spolufinancování opatření týkajících se zalesňování, platby pro oblasti sítě Natura 2000, prevenci a obnovu a další opatření týkající se lesnictví a životního prostředí, jakož i širokou škálu investic do lesního hospodářství a zpracování dřeva.

Opatření v souvislosti s využíváním poradenských služeb vlastníky lesů pomáhají podporovat udržitelné využívání lesů, zlepšit informovanost o změně klimatu, vytvářet pobídky pro zmírňující opatření a podporovat vlastníky lesů v procesu přizpůsobování.

Vliv na lesní hospodářství může mít i mechanismus podmíněnosti, zejména v návaznosti na změny stanovené při „kontrolě stavu“, které za účelem zohlednění odvětví vodohospodářství zavedly do rámce dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC) novou normu týkající se zřízení ochranných pásem podél vodních toků, která bude závazná nejpozději od roku 2012. Při provádění této politiky lze zřizovat či udržovat rovněž zalesněná ochranná pásma.

- Směrnice o podpoře energie z obnovitelných zdrojů (RES-D)⁶⁹ stanoví pro EU závazný cíl dosáhnout do roku 2020 podílu energie z obnovitelných zdrojů ve výši 20 %, přičemž se očekává, že největším příspěvkem bude biomasa pocházející ze zemědělství, lesnictví a odpadů určená na výrobu tepla, elektřiny, jakož i pohonných hmot.
- Akční plán pro udržitelnou spotřebu a výrobu a udržitelnou průmyslovou politiku (SCP/SIP) si klade za cíl zlepšit energetickou a environmentální výkonnost produktů. Součástí tohoto plánu je politika EU v oblasti ekologického zadávání veřejných zakázek pro veřejné orgány a revidovaná ekoznačka⁷⁰.
- Systém rostlinolékařské péče Společenství (CPHR)⁷¹ má zabránit rozšíření cizích druhů stromů nebo organismů škodlivých pro lesy. Revize tohoto systému

⁶⁵ KOM(2007) 2 / KOM(2005) 35.

⁶⁶ Rozhodnutí č. 406/2009/ES.

⁶⁷ Směrnice 2009/29/ES.

⁶⁸ Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005.

⁶⁹ Směrnice 2009/28/ES.

⁷⁰ http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm

⁷¹ Směrnice Rady 2000/29/ES.

probíhající v současnosti by mohla přinést větší flexibilitu ustanovení o omezeních vztahujících se na využívání a obchodování s lesním reprodukčním materiálem a/nebo kontrolu nad dopady změny klimatu na škůdce a choroby a jejich vektory.

- Směrnice Rady 1999/105/ES ze dne 22. prosince 1999 o uvádění reprodukčního materiálu lesních dřevin na trh⁷² uznává, že výběr reprodukčního materiálu lesních dřevin má význam pro lesní hospodářství a že by tento materiál měl z genetického hlediska odpovídat různorodým stanovištním podmínkám a měl by mít vysokou jakost.
- Sedmým rámcovým programem pro výzkum byla zavedena koncepce evropských technologických platforem v oblastech, v nichž jsou konkurenceschopnost, hospodářský růst a blahobyt Evropy závislé na významném vědeckém a technickém pokroku. Platforma pro technologie lesnictví umožňuje pod záštitou průmyslu spolupráci zainteresovaných stran s cílem vymezit a uskutečnit strategický plán výzkumu.
- Ze sedmého rámcového programu pro výzkum je rovněž financován výzkum v oblasti udržitelné výroby a řízení biologických lesních zdrojů založený na spolupráci a prognózy nastávajících změn životního prostředí.
- Společné výzkumné středisko Komise se věnuje problematice dálkového průzkumu, změny klimatu, monitorování lesů, fragmentace lesů, požárů a systémů informací o lesích. Projekty COST se týkaly chráněných lesních území a národních soupisů lesů členských států.
- Současná politika soudržnosti podporuje investice do obnovitelných energií a spolufinancuje programy na zachování a podporu přírodních oblastí a biologické rozmanitosti.
- Fond solidarity EU⁷³ pomáhá členským státům při odstraňování škod vzniklých v důsledku ničivých přírodních katastrof, jakými jsou např. bouře a lesní požáry.
- Mechanismus civilní ochrany EU stanoví rámec pro vzájemnou pomoc mezi členskými státy v případě ničivých přírodních katastrof, včetně lesních požárů a bouří, jejichž rozsah překračuje kapacity dotčených členských států⁷⁴.
- Přístup EU k přírodním katastrofám a katastrofám způsobeným člověkem⁷⁵, který nedávno schválila Rada⁷⁶, zohledňuje při posuzování a řízení rizik více rizik a uvádí lesní požáry jako prioritní oblast EU při posuzování a řízení rizik.
- K zajištění soudržnosti slouží pravidelná setkání meziútvarové skupiny Komise pro oblast lesnictví, na nichž se projednávají důležité otázky týkající se lesnictví.

⁷² Úř. věst. L 011, 15.1.2000.

⁷³ Nařízení Rady (ES) č. 2012/2002.

⁷⁴ Rozhodnutí Rady 2007/779/ES.

⁷⁵ KOM(2009) 82.

⁷⁶ Závěry Rady ze dne 30. listopadu 2009
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/NewsWord/en/jha/111537.doc>.

Otázka č. 3:

– Jsou podle Vás politiky EU a členských států dostačující jako podíl EU na zajištění ochrany lesů, včetně přípravy lesů na změnu klimatu a zachování biologické rozmanitosti?

– V jakých oblastech je případně zapotřebí přijmout další opatření? Jakým způsobem by bylo možné organizovat další postup ve stávajícím politickém rámci nebo nad něj?

4.3. Lesní hospodářství a využívání lesů

Udržitelné lesní hospodářství založené na zásadách MCPFE, politikách a požadavcích členských států, které EU podporuje zejména v rámci rozvoje venkova, je pro oblast lesnictví významným nástrojem uplatňování této politiky v praxi. Mezi postupy udržitelného lesního hospodářství, které slouží k ochraně lesa, patří:

- opatření zaměřená na zalesňování, díky nimž vznikají nové lesy za účelem zvýšení sekvestrace uhlíku, zlepšuje se biologická rozmanitost na vhodných plochách, jsou chráněny lidské osady a kulturní krajiny a zároveň je zajištěna dlouhodobá produkce;
- opatření pro prevenci lesních požárů, jako např. nakládání s hořlavým materiálem, zřizování a údržba protipožárních pruhů, lesních cest, zdrojů vody, vhodný výběr druhů lesních dřevin, stálá zařízení pro požární monitorování lesů a komunikační vybavení pro prevenci požárů katastrofálního rozsahu;
- řádné plánování lesního hospodářství, jež může pomoci přizpůsobit skladbu lesních druhů výběrem vhodnějších druhů stromů a odrůd anebo přispět k větší genetické rozmanitosti v rámci jednoho druhu;
- udržitelná mobilizace a těžba dřeva, jakož i investice do opatření v lesnictví pro zlepšení stability a odolnosti lesů vůči dopadům změny klimatu, včetně snižování rizik lesních požárů, škůdců a bouří;
- cílená podpora druhového složení dřevin, které je lépe přizpůsobeno danému stanovišti a podmínkám růstu v měnících se klimatických podmínkách, a to mimo jiné i prostřednictvím přirozené obnovy, je-li to vhodné a proveditelné;
- zachování endemických genetických zdrojů a výběr takových prvků ze stávajícího genofondu, jež jsou nejlépe přizpůsobeny předpokládaným růstovým podmínkám v budoucnosti. V této souvislosti by mohly být rovněž využity nové odrůdy a druhy;
- snaha zabránit zavlečení nových škůdců a chorob a jejich vektorů (např. háďátka v Portugalsku) prostřednictvím mezinárodního obchodu.

Otázka č. 4:

– Jakým způsobem by bylo možné v praxi přizpůsobit udržitelné lesní hospodářství, aby se zlepšily produkční a ochranné funkce lesů a celková životaschopnost lesnictví, jakož i zvýšena odolnost evropských lesů v souvislosti se změnou klimatu a ubýváním biologické rozmanitosti? ?

– Jaké kroky je třeba podniknout, aby bylo možné zajistit úspěšné zachování genofundu lesního reprodukčního materiálu a jeho biologické rozmanitosti, jakož i jeho přizpůsobení se změně klimatu?

4.4. Informace o lesích

Informace o lesních zdrojích a stavu lesů jsou nezbytné, má-li být zajištěno, aby rozhodnutí týkající se lesů přinášela na všech úrovních co největší sociálně-ekonomický a ekologický užitek. EU má navíc podle Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu a Úmluvy o biologické rozmanitosti povinnost podávat zprávy, jejichž předpokladem je existence spolehlivých a soudržných systémů informací o lesích. V současnosti se informace o lesích získávají z těchto zdrojů:

- *Soupisů lesů*: Národní soupisy lesů členských států (NFI) obsahují převážnou část potřebných informací o lesních zdrojích. Tyto informace však nejsou harmonizovány, a jejich využití na úrovni EU je proto omezené. Komise v rámci různých projektů zkoumala možnost, jak:
 - rozšířit oblast působnosti systémů soupisů lesů z hledisek týkajících se produkce dřeva tak, aby zahrnovala zlepšené ukazatele a kritéria udržitelného lesního hospodářství schválené MCPFE⁷⁷, jakož i sociálně-ekonomické informace;
 - harmonizovat národní soupisy lesů členských států⁷⁸, aby byly srovnatelné.
- Integrovaný administrativní a kontrolní systém (IACS, spolufinancovaný z Evropského fondu pro rozvoj venkova) slouží nejen k řízení a kontrole přímých plateb, ale i některých opatření politiky rozvoje venkova pro jednotlivé oblasti (např. agro-environmentálních opatření a opatření v oblasti lesnictví).
- *Monitorování stavu lesů*: Podle platných právních předpisů EU monitorovaly členské státy stav lesů v období let 1987 až 2006, kdy skončila platnost nařízení „Forest Focus“⁷⁹, v souladu se „systémem velkokapacitního a intenzivního monitorování“⁸⁰. Od roku 2007 nemá EU právní základ pro monitorování, budoucí podoba monitorování však má být vytvořena v rámci projektu „FutMon“, který je součástí programu Life+⁸¹.

⁷⁷ http://www.mcpfe.org/system/files/u1/List_of_improved_indicators.pdf

⁷⁸ Zpráva COST E43. <http://www.metla.fi/eu/cost/e43/>

⁷⁹ Nařízení (ES) č. 2152/2003.

⁸⁰ <http://www.icp-forests.org/>

⁸¹ Nařízení (ES) č. 614/2007.

- *Monitorování lesních požárů*: Evropský systém informací o lesních požárech (EFFIS) je dobrovolná iniciativa uznaná členskými státy, Komisí a Evropským parlamentem a nezbytný nástroj monitorování lesních požárů v Evropě.
- *Klasifikace lesů*: Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) vypracovala typologii lesů⁸², kterou by bylo případně možné použít pro posuzování lesů na evropské úrovni z hlediska ochrany životního prostředí; tuto typologii však ve svých systémech informací o lesích otestovalo pouze několik členských států. Před zavedením tohoto systému ještě bude zapotřebí značné množství technické práce a prostředků.

Evropské středisko údajů o lesích (EFDAC), zřízené Komisí, jež využívá informace o lesích a databáze vzniklé při monitorování v EU a integruje Evropskou informační a komunikační platformu pro lesnictví (EFICP)⁸³, je založeno na řadě iniciativ Komise⁸⁴. EFDAC se má stát ústředním místem pro informace o lesích v Evropě. V současné době se zabývá sběrem všech prostorových údajů shromážděných na základě dřívějších nařízení EU a výsledků dřívějších projektů.

Eurostat vypracovává roční statistiky pro země EU a ESVO o produkci dřeva a dřevěných výrobků a o obchodu s nimi. V rámci celosvětového projektu spolupracuje tento úřad s organizacemi EHK OSN, FAO a ITTO (Mezinárodní organizace pro tropické dřevo) a používá při tom jednotný společný dotazník s harmonizovanými definicemi. Tyto údaje by mohly přispět ke statistickému modelování obsahu uhlíku ve dřevě, které se v lesích každoročně vytěží, a uloženého v dřevěných výrobcích. Eurostat rovněž poskytuje roční hospodářské ukazatele pro lesnictví, těžbu dřeva a primární sektor lesního hospodářství.

Souhrnné údaje o poškození lesů, kromě případů lesních požárů, neposkytují přehled o skutečném rozsahu poškození. V EU v současnosti neexistuje systém monitorování ohnisek výskytu škůdců, mohl by se však s ohledem na očekávané účinky změny klimatu na rozšíření škodlivých organismů stát nezbytným. Kromě toho na základě nedostatečných srovnatelných a ověřitelných informací vznikl neúplný obraz o bilancích emisí skleníkových plynů při lesnických pracích a jejich dopadu na biologickou rozmanitost lesů.

Komise, členské státy a mnoho hospodářských subjektů začíná stále více uznávat potřebu harmonizovaných, spolehlivých a souhrnných informací o lesích. V posledním přezkumu akčního plánu EU pro lesnictví v polovině období⁸⁵ byl vznesen požadavek na zlepšení stávajících systémů informací o lesích. Ačkoli některé členské státy mají k dispozici informace o lesích, které splňují jejich vlastní potřeby, nejsou tyto informace vždy využitelné na úrovni EU nebo na globální úrovni.

Harmonizované podávání zpráv na základě rozsáhlejšího souboru ukazatelů by mohlo přispět ke zlepšení informací o využívání lesů, funkcích lesa a tím i o ochraně lesů. Stejně důležité jsou přesnější informace o uhlíku v lesích a sekvestraci uhlíku

⁸² http://www.eea.europa.eu/publications/technical_report_2006_9

⁸³ EFICP <http://eficp.jrc.ec.europa.eu/EFICP/>

⁸⁴ INSPIRE, SEIS a GMES.

⁸⁵ http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/euforest/index_en.htm

ve vytěžených produktech dřeva, mají-li lesy a lesnictví i nadále účinně přispívat ke zmírnění dopadů změny klimatu. Značné obtíže, s nimiž se EU nedávno potýkala ve svých zprávách během mezinárodních jednání, jako např. při konferenci o klimatu v Kodani, jasně poukázaly na tyto problémy.

Otázka č. 5:

Dostačují dostupné informace o lesích při zohlednění různých příslušných úrovní politik k přesnému a důslednému hodnocení:

- **zdraví a stavu lesů v Evropě?**
- **produkčního potenciálu lesů?**
- **bilance uhlíku v lesích?**
- **ochranných funkcí lesů (půdy, vody, regulace počasí, biologická rozmanitost)?**
- **poskytování služeb lesů pro společnost a jejich sociální funkce?**
- **všeobecné životaschopnosti lesnictví?**

Jsou-li informace nedostačující, jakým způsobem by bylo možné je zlepšit?

Je úsilí o harmonizovaný⁸⁶ sběr údajů o lesích dostatečné?

Co může EU učinit pro další rozvoj a/nebo zdokonalení systémů informací o lesích?

5. DALŠÍ POSTUP

Mnoho lesů po celé Evropě bude ve stále rostoucí míře ohroženo změnou klimatu. Nejlepší způsob, jak zajistit, aby lesy mohly i nadále plnit všechny své funkce, je připravit se na tyto problémy. Účelem této zelené knihy je dát podnět k veřejné diskusi v EU a shromáždit názory na budoucnost politiky ochrany lesů a informací o lesích a zároveň vypracovat argumenty pro případné začlenění aspektů klimatu do strategie EU v oblasti lesního hospodářství.

Evropské instituce a všechny zainteresované strany (organizace či soukromé osoby) se vyzývají, aby zaujaly stanovisko k otázkám formulovaným v této zelené knize a ke všem ostatním aspektům týkajícím se ochrany lesa a informací o lesích. Konzultace bude probíhat takto:

Do 31. července 2010 bude probíhat veřejná internetová konzultace.

V červnu 2010 Komise uspořádá v Bruselu pracovní seminář a setkání zainteresovaných stran k otázkám souvisejícím s předkládanou zelenou knihou.

⁸⁶ V této souvislosti pojem „harmonizovaný“ znamená, že by se obsah informačních systémů měl stát srovnatelným a slučitelným, a nejedná se tedy o sjednocování terénních postupů.

Komise zveřejní na internetu příspěvky zainteresovaných stran a nejdůležitější výsledky konzultace.

Výsledky veřejné konzultace přispějí k vytvoření budoucí podoby činnosti Komise, zejména pokud jde o otázku, jak se může EU podílet na ochraně lesů v měnících se klimatických podmínkách, a zároveň pomohou k vymezení nezbytných informací.

Dovolujeme si členské státy a zainteresované strany požádat, aby své odpovědi na otázky formulované v zelené knize zaslaly nejpozději do 31. července 2010 Generálnímu ředitelství Evropské komise pro životní prostředí:

poštou na adresu:

European Commission

Directorate General for Environment

Unit B1: Forest, Soil and Agriculture

BU-9 04/029 B-1049 Brussels, Belgie

E-mailová adresa:

ENV-U43-sector-forest@ec.europa.eu

Zajímá-li Vás, jakým způsobem se bude zacházet s Vaším příspěvkem a osobními údaji, přečtěte si prosím prohlášení o ochraně soukromí platné pro tuto konzultaci. Profesní organizace žádáme, aby se zaregistrovaly do rejstříku Komise pro zástupce zájmových skupin (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Tento rejstřík byl zřízen v rámci Evropské iniciativy pro transparentnost ve snaze poskytnout Komisi a široké veřejnosti informace o cílech, financování a strukturách zástupců zájmových skupin.